

**ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԱՐԹՈՒՐ ՍԱՔՈՒՆՑԻ, ԽԱՉԻԿ ՇԱՆԲԱԶՅԱՆԻ, ԿԱՐԻՆԵ
ԱՅՎԱԶՅԱՆԻ, ՍԵՎԱԿ ԴԵՐՉՅԱՆԻ, ՎՈԼՈՂՅԱ ԱԲԱԶՅԱՆԻ ԵՎ ԷԴԳԱՐ
ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ «ՏԵՂԱԿԱՆ ՆԱՆՐԱՔՎԵԻ ՄԱՍԻՆ»
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 5 ՆՈՂՎԱԾԻ 2-ՐԴ ԿԵՏԻ՝
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱ-
ՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԲՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 դեկտեմբերի 2007թ.

Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի,
Վ. Նովիանիսյանի, Ն. Նազարյանի (զեկուցող), Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող՝ քաղ. Ա. Սաքունցի,

գործով որպես պապասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշ-
տոնական ներկայացուցիչ Ա. Խաչատրյանի,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 46 հոդվածի համա-
ձայն՝ սահմանադրական դատարանում ՆՆ դատախազության ներկայացուցիչ
Ն. Ենգոյանի,

համաձայն ՆՆ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի եւ 101 հոդվածի
6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության
օրենքի 25 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Արթուր Սաքունցի, Խաչիկ
Շահբազյանի, Կարինե Այվազյանի, Սեւակ Դերձյանի, Վոլոդյա Աբազյանի եւ Էդգար
Խաչատրյանի դիմումի հիման վրա՝ «Տեղական հանրաքվեի մասին» Նայաստանի
Նանրապետության օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի՝ Նայաստանի Նանրապետության
Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Արթուր Սաքունցի, Խաչիկ Շահբազյանի, Կարինե Այվազյանի, Սեսակ Դերձյանի, Վոլոդյա Աբազյանի եւ Էդգար Խաչատրյանի դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի ներկայացուցիչների գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով օրենքի վիճարկվող նորմերը, ինչպես նաեւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Վիճարկելով «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի սահմանադրականությունը, դիմողները սահմանադրական դատարան են ներկայացրել ՆՏ Լոռու մարզի առաջին արյանի դատարանի 2007թ. ապրիլի 13-ի վճիռը, համաձայն որի՝ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետի կիրառմամբ դատարանը մերժել է անվավեր ճանաչել Վանաձոր համայնքի ղեկավարին անվստահություն հայտնելու հարցով Կրեդիտային հանրաքվեի նախաձեռնող խմբի գրանցումը մերժելու մասին թիվ 30 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2007թ. ապրիլի 3-ի թիվ 8-Ա որոշումը, ինչպես նաեւ Կրեդիտային հանրաքվեի նախաձեռնող խումբը գրանցելու մասին այդ հանձնաժողովի կողմից որոշում ընդունելուն պարտադրելու պահանջի մասին դիմումը:

ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 155 հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ ՆՏ Լոռու մարզի առաջին արյանի դատարանի վերոհիշյալ վճիռը, որպես վերջնական դատական ակտ, ուժի մեջ է մտել հրապարակման պահից:

2. Դիմողները միաժամանակ վիճարկում են «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի՝ ոչ միայն դատական ակտով կիրառված 5 հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետի, այլեւ՝ այդ հոդվածի 2-րդ կետի դրույթների սահմանադրականությունը:

Նկատելով ՆՏ Սահմանադրության 101 հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետի, ինչպես նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասի պահանջները, սույն գործով ենթակա է գնահատման ինչպես դատական վերջնական ակտով կիրառված օրենքի դրույթի, այնպես էլ դրա հետ համակարգային առումով փոխկապակցված նույն օրենքի այլ դրույթների սահմանադրականությունը:

3. «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2002 թվականի փետրվարի 6-ին, Նայասրանի Նանրապետության Նա-

խագահի կողմից ստորագրվել՝ 2002 թվականի մարտի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի ապրիլի 1-ին:

«Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածը սահմանում է.

«Նոդված 5. Տեղական հանրաքվեի դրվող հարցերը

1. Տեղական հանրաքվեի կարող են դրվել Սահմանադրությամբ նախատեսված եւ օրենքով տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությանը վերապահված, ինչպես նաեւ օրենքով նախատեսված հարցերը:

2. Տեղական հանրաքվեի չեն կարող դրվել՝

ա/ Սահմանադրությամբ կամ օրենքով տեղական ինքնակառավարման մարմինների բացառիկ իրավասությանն ուղղակիորեն վերապահված հարցերը.

բ/ մարդու եւ քաղաքացու իրավունքներին, ազատություններին ու պարտականություններին, դրանց իրականացումն ապահովող սահմանադրական երաշխիքների վերացմանը կամ սահմանափակմանը վերաբերող հարցերը.

գ/ պետական մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին պարվիրակված լիազորություններին առնչվող հարցերը.

դ/ համայնքի ղեկավարի աշխատակազմի ձեւավորմանը վերաբերող հարցերը.

ե/ համայնքի բյուջեի ընդունման կամ փոփոխման, ինչպես նաեւ համայնքի ֆինանսական պարտավորությունների կատարման կամ փոփոխման մասին հարցերը.

զ/ համայնքի սեփականության օտարման մասին հարցերը.

է/ բնակչության առողջությունն ու անվտանգությունն ապահովող արտակարգ եւ շրապ միջոցառումներ ձեռնարկելու մասին հարցերը.

ը/ պատմության, մշակույթի, բնության հուշարձաններին եւ արգելանոցներին վնաս հասցնող հարցերը:

3. Տեղական հանրաքվեի դրվող հարցը պետք է ձեւակերպվի այնպես, որ հնարավոր լինի դրան փայ միանշանակ պատասխան»:

4. Դիմող կողմը գտնում է, որ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի վերոհիշյալ հոդվածի 2-րդ կետի դրույթները չեն համապատասխանում ՆՏ Սահմանադրության 2 եւ 107 հոդվածներին:

Դիմողներն իրենց դիրքորոշումը պարճառաբանում են հետևյալ փաստարկներով.

ա/ ՆՏ Սահմանադրության 2 հոդվածը ՆՏ յուրաքանչյուր քաղաքացու հնարավորություն է տալիս երկրի պետական եւ (կամ) տեղական ինքնակառավարմանը մասնակցել ընտրությունների եւ հանրաքվեների միջոցով, մինչդեռ «Տե-

ղական հանրաքվեի մասին» ՏՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետը սահմանափակում է Կրեմլի հանրաքվե անցկացնելու՝ համայնքի բնակիչների հնարավորությունը, հանրաքվեի միջոցով իշխանություն իրականացնելու վերաբերյալ ՏՏ Սահմանադրությամբ սահմանափակումներ նախատեսված չեն եւ հանրաքվեի իրավունքը սահմանափակող օրենք ընդունելու հնարավորություն օրենսդիր իշխանությանն ընձեռված չէ,

բ/ ՏՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի չորրորդ մասի համաձայն՝ համայնքի անդամները կարող են ուղղակիորեն մասնակցել համայնքի գործերի կառավարմանը՝ համայնքային նշանակության հարցերը Կրեմլի հանրաքվեով լուծելու միջոցով:... «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՏՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետում նշված Կրեմլի հանրաքվեի համար նախատեսված բոլոր սահմանափակումները (բացառությամբ վերոհիշյալ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի «բ» եւ «ը» ենթակետերի) վերաբերում են համայնքի գործերի կառավարմանը մասնակցելուն, հետեւաբար՝ օրենքի այդ նորմը սահմանափակում է համայնքի գործերի կառավարմանը մասնակցելու՝ համայնքի բնակիչների իրավունքը, իսկ նույն օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի «բ» եւ «ը» ենթակետերի դրույթները հակասահմանադրական են, քանի որ վերոհիշյալ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ Կրեմլի հանրաքվեի կարող են դրվել Սահմանադրությամբ նախատեսված եւ օրենքով Կրեմլի հինքնակառավարման մարմինների իրավասությանը վերապահված եւ օրենքով նախատեսված հարցերը, մինչդեռ օրենքի այդ հոդվածի 2-րդ կետի «բ» եւ «ը» ենթակետերով նախատեսված են համայնքի ղեկավարին կամ ավագանուն չպատկանող լիազորություններ:

Դիմող կողմը գտնում է նաև, որ Տեղական հինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4 հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ Կրեմլի հինքնակառավարման մարմինները, օրենքով իրենց վերապահված լիազորությունների շրջանակում, օգտվում են սեփական նախաձեռնությունների իրականացման լիակատար ազատությունից, որոնք այլ մարմինների վերապահված չեն, այդ լիազորությունները պետք է լինեն «լրիվ եւ բացառիկ» եւ կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով նախատեսված շրջանակներում, որը միանշանակ հիմք է Կրեմլի պնդելու, որ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՏՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի «ա» ենթակետում նշված լիազորությունները բացառիկ են եւ ենթադրում են այլ մարմինների կողմից դրանք կրկնելու անթույլատրելիությունը՝ բացառությամբ հանրաքվեի, քանի որ այն հանդիսանում է անմիջական ժողովրդավարության ինստիտուտներից մեկը՝ ուղղված Կրեմլի կամ համագային նշանակության հարցերի լուծմանը: Ըստ դիմող կողմի՝ լիազորությունների բացառիկությունը վերաբերում է դրանց՝ այլ պետական մար-

մինների հետ հարաբերություններում անկրկնելիությանը, մինչդեռ համայնքային նշանակության հարցերի լուծման դեպքում՝ ՆՏ Սահմանադրությամբ նախատեսված հնարավորությունը (ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 4-րդ մաս) միանշանակ փարաձվում է նաև փեդական հանրաքվեի ինստիտուտի վրա:

5. Պարասխանող կողմը գտնում է, որ դիմող կողմի բերած հիմնավորումներն ու եզրահանգումը բավարար հիմք չեն «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետը ՆՏ Սահմանադրության 2 եւ 107 հոդվածներին հակասող ճանաչելու համար: Մասնավորապես.

ա/ միջազգային փորձը միանշանակ չէ ժողովրդական նախաձեռնության իրավական կարգավորման հարցում եւ այդ նախաձեռնության իրագործման նպատակով առավել հաճախ նախատեսվում են սահմանափակումներ՝ կապված նախաձեռնության իրավական կարգավորման առարկայի, ընտրողների նվազագույն թվի, ինչպես նաև այդպիսի նախաձեռնության իրավունքի սուբյեկտների հետ: Ներառյալ, փեդական հանրաքվեների առարկային վերաբերող սահմանափակումները չեն կարող դիտարկվել որպես ժողովրդի կողմից իշխանության իրականացման իրավունքի սահմանափակում, հանրաքվեներին վերաբերող հարցերի բնույթի սահմանափակումները չեն կարող համարվել ժողովրդի կողմից իշխանության իրականացման իրավունքի խախտում, քանի որ ժողովուրդն իր իշխանությունը կարող է իրականացնել որեւէ ձևով, այն է՝ ընտրությունների կամ պետական եւ փեդական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով, եւ ցանկացած հարց հանրաքվեի դնելը կհանգեցնի պետական իշխանության թուլացման,

բ/ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետում թվարկված սահմանափակումները, ըստ էության, որեւէ առնչություն չունեն համայնքային նշանակության հարցերի լուծման հետ, մինչդեռ ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 4-րդ մասում խոսքը վերաբերում է համայնքային նշանակության հարցերը փեդական հանրաքվեով լուծելուն:

Պարասխանող կողմը նաև կարծիք է հայտնում, որ համայնքի ղեկավարին անվստահություն հայտնելու իրավունքի հիմնախնդրի հետ ուղղակի առնչություն ունի պարզամտության հետևանքի ինստիտուտը, որը վերացվեց եվրոպական երկրների առաջավոր փորձի ուսումնասիրման արդյունքում, ինչպես նաև հաշվի առնելով այն, որ ունենալով առաջնային մանդատ, համապատասխան պաշտոնատար անձը պետք է ունենա իրական եւ անկաշկանդ հնարավորություն՝ իրականացնելու

Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով իրեն վերապահված լիազորություններն ամբողջ ծավալով:

6. ՆՏ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5, 11.2., 30, 43, 104, 107 եւ այլ հոդվածներում ամրագրված են ժողովրդաիշխանության եւ դրա իրականացման երաշխավորման, անձանց՝ որպես այդ իշխանության անմիջական կրողների, իրավունքների եւ ազատությունների իրականացման, օրենսդրությամբ դրանց արդյունավետ պաշտպանության երաշխավորումն ապահովելու ելակետային նորմեր, որոնք համապարփադիր նշանակություն ունեն հասարակական բոլոր, այդ թվում՝ նաեւ փեղական (համայնքային) նշանակության հարցեր լուծելու հետ կապված հարաբերությունների կարգավորման բնագավառում:

Որպես ժողովրդաիշխանության իրականացման ձեւ՝ փեղական հանրաքվեների կազմակերպման ու անցկացման սկզբունքային խնդիրները նախատեսված են ՆՏ Սահմանադրությամբ: ՆՏ Սահմանադրության 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ ժողովրդաիշխանությունն իրականացվում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաեւ պետական եւ փեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով:

Տեղական հանրաքվեն, ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ օրենքով սահմանված կարգով համայնքի գործերի կառավարմանը համայնքի անդամների ուղղակի մասնակցության ձեւն է, որը կոչված է լուծելու համայնքային նշանակության հարցերը:

ՆՏ Սահմանադրության 83.5. հոդվածի 7-րդ կետի համաձայն՝ բացառապես Նայաստրանի Նանրապետության օրենքներով է սահմանվում հանրաքվեների կարգը:

ՆՏ Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմերի վերլուծությունը վկայում է, որ փեղական հանրաքվեների եւ դրանց կազմակերպման ու անցկացման հետ կապված հարաբերությունների կարգավորումը վերապահված է օրենքին: Մասնավորապես, հարաբերությունների կարգավորմանն են կոչված «Տեղական հանրաքվեի մասին» եւ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքները:

7. Ելնելով դիմող կողմի հարցադրումներից՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում՝ հիմք ընդունելով ՆՏ Սահմանադրության 104 հոդվածի 2-րդ մասի, 105 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի, 107 հոդվածի 4-րդ մասի բովանդակությունը, անդրադառնալ նախ՝ «համայնքային նշանակության հարցեր» արտահայտության

իրավավերլուծական խնդրին՝ այնքանով, որքանով այն առնչվում է փեղական հանրաքվեի ենթակա հարցերի շրջանակին:

Սահմանադրության վերոհիշյալ հոդվածների եւ «Տեղական հանրաքվեի մասին», «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքների համապատասխան նորմերից հետեւում է, որ փեղական հանրաքվեի կարող են դրվել «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքով փեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությանը ենթակա հարցեր՝ այն բացառություններով, որոնք նախատեսված են «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի վիճարկվող նորմերում: Ընդ որում, եթե օրենքի այդ հոդվածի 2-րդ կետի «գ», «է» եւ «ը» ենթակետերով նախատեսված հարցերը դուրս են փեղական ինքնակառավարման մարմինների լիարժեք իրավասության շրջանակներից, ապա «բ» ենթակետից բխող՝ մարդու իրավունքների եւ ազատությունների ապահովման երաշխիքների հնարավոր փոփոխությունը՝ համաժողովրդական քննարկման (հանրաքվեի) խնդիր է: Ուստի դրանով է նաեւ պայմանավորված փեղական հանրաքվեի դրվող հարցերի՝ օրենքով նախատեսված թույլատրելի շրջանակը:

Տեղական հանրաքվեի չեն կարող դրվել նաեւ այնպիսի հարցեր, որոնց լուծումը Սահմանադրությամբ եւ օրենքով վերապահված է փեղական ինքնակառավարման մարմինների եւ դրանց կողմից ձեւավորվող մասնագիտացված մարմինների **բացառիկ** իրավասությանը (ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 2-րդ մաս), ինչն արտացոլված է նաեւ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի «ա», «դ», «ե» եւ «զ» ենթակետերում: Այլ կերպ, այդպիսի հարցերի լուծման իրավունքը համայնքի բնակիչների կողմից՝ ՆՏ Սահմանադրության եւ օրենքի հիման վրա պատվիրակված է ընտրությամբ ձեւավորվող փեղական ինքնակառավարման մարմիններին, իսկ վերջիններիս պատվիրակված լիազորությունների կրկնօրինակումը (փոփոխությունը) փեղական հանրաքվե նախաձեռնելու միջոցով՝ իրավաչափ չէ եւ չի բխում Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմերից:

8. Անդրադառնալով փեղական հանրաքվեներում քննարկման ենթակա հարցերի շրջանակին եւ դրանց բովանդակությանը, ելնելով «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի ընդհանուր նորմերից, սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում կարեւորել օրենքի 1-ին հոդվածի բնորոշումն այն մասին, որ «փեղական հանրաքվեն փվյալ համայնքի բնակիչների համայնքային նշանակության **կարեւոր** հարցերով քվեարկությունն է», այսինքն՝ համայնքներում քվեարկության ենթակա փեղական նշանակության հարցերի առարկայական շրջանակը սահմանափակ է:

Մյուս կողմից, օրենքի վերոհիշյալ նորմը զարգացվել է 5 հոդվածի 1-ին կետում, համաձայն որի՝ տեղական հանրաքվեի կարող են դրվել հարցեր, որոնք նախատեսված են.

ա/ Սահմանադրությամբ,

բ/ օրենքով,

գ/ վերապահված են տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությանը:

ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 4-րդ մասում նախատեսված է համայնքային (տեղական) նշանակության հարցերը տեղական հանրաքվեով եւ օրենքով սահմանված կարգով լուծելու իրավունք, իսկ 110 հոդվածում նախատեսված է տեղական հանրաքվեի անցկացում՝ համայնքները միմյանց միացնելու կամ առանձնացնելու նպատակներով: Տեղական ինքնակառավարման մարմինների (համայնքի ղեկավար, ավագանի) իրավասությանը ենթակա հարցերը նախատեսված են «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքով, իսկ «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետում թվարկված բացառություններով փաստորեն սահմանափակվում է տեղական հանրաքվեի դրվող հարցերի շրջանակը:

Այսպիսով, համայնքային (տեղական) նշանակության հարցերի, հավասարապես՝ նաև տեղական հանրաքվեի դրվող հարցերի, առարկայական շրջանակը սահմանադրորեն չկանխորոշելու, եւ տեղական հանրաքվեների, դրանց կազմակերպման, անցկացման եւ արդյունքների ամփոփման օրենսդրական պարտադիր կանոնակարգումը որպես սահմանադրական սկզբունք հաստատագրելու պայմաններում (ՆՏ Սահմանադրության 83.5. հոդվածի 7-րդ կետ), տեղական հանրաքվեի դրվող հարցերի **սահմանափակումն** իրավաչափ է եւ բխում է ինչպես ՆՏ Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմերից, այնպես էլ ՆՏ-ում սահմանադրական կարգի հաստատագրված այն սկզբունքից, համաձայն որի՝ հանրաքվեն, ազատ ընտրությունները եւ ընտրովի մարմինների միջոցով տեղական ինքնակառավարումը ժողովրդաիշխանության իրականացման ինքնուրույն ձևեր են (ՆՏ Սահմանադրության 2 հոդված):

Սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ լինելով ժողովրդաիշխանության իրականացման (տեղական բնակչության կամքի արտահայտման) սահմանադրորեն որոշված ինքնուրույն ձև, հանրաքվեն չի կարող փոխարինել այդպիսի իշխանության այլ ձևերին այնպես, ինչպես վերջիններս՝ հանրաքվեին: Տեղական հանրաքվեն եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները համայնքի բնակիչների ազատ կամքի արտահայտման (ինքնակառավարման իրավունքի իրականացման) բարձրագույն ձևեր են եւ անփոխարինելի՝ լուծվող խնդիրների շրջանակներով,

իրավական կարգավորմամբ: Եթե առաջինի դեպքում քվեարկության են դրվում համայնքային նշանակության կարելու հարցեր, ապա երկրորդի դեպքում կազմավորվում են փեղական ինքնակառավարման մարմիններ (համայնքի ղեկավար եւ ավագանի), որոնց միջոցով (համայնքի անդամների անուղղակի մասնակցությամբ), օրենքով սահմանված կարգով ու շրջանակներում («Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենք) նույնպես լուծվում են համայնքային (փեղական) նշանակության հարցեր: Միաժամանակ, ՆՏ Սահմանադրության 107 հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերի բովանդակությունից միանշանակ հետեւում է, որ փեղական հանրաքվեն համայնքի անդամների կողմից համայնքի գործերի կառավարման անմիջական մասնակցելու ձեւ է:

Սահմանադրական դափարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ ՆՏ Սահմանադրությունը նախատեսում է ինչպես պարտադիր իրավական հետեւանքներ առաջացնող, այնպես էլ նման հետեւանքներ չառաջացնող հանրաքվեի ինստիտուտ (մասնավորապես, ՆՏ Սահմանադրության 110 հոդվածի 1-ին մաս): Օրենսդրական ճանապարհով համայնքային նշանակության հարցերի լուծման ժամանակ պարտադիր հետեւանքներ չառաջացնող հանրաքվեների ինստիտուտի ավելի լայն արմատավորումը մեծապես կարող էր նպաստել փեղական ինքնակառավարման մակարդակում ժողովրդավարական գործընթացների զարգացմանը, որը կբխեր նաեւ Եւրոպայի Խորհրդարանական վեհաժողովի թիվ 1121 (1997) բանաձեւի դրույթներից:

9. Անդրադառնալով փեղական հանրաքվեների կազմակերպման ու անցկացման հետ կապված հարցերի իրավական կարգավորման եվրոպական պրակտիկային՝ սահմանադրական դափարանն անհրաժեշտ է համարում կարելու եւ Եվրոպայի խորհրդի Խորհրդարանական վեհաժողովի թիվ 1121 (1997) բանաձեւի (ընդունված 1997թ. ապրիլի 22-ին) մի շարք դրույթներ, որոնք նվիրված են քաղաքական կյանքին քաղաքացիների ուղղակի մասնակցության ընդլայնման անհրաժեշտությանը, հանրաքվեն դիֆարկվում է որպես օժանդակ միջոց, ընդ որում, ընդգծվում է, որ քաղաքացիների եւ նրանց խմբերի առավել հակասական եւ չհամընկնող պահանջների՝ ընդհանուր շահերով թելադրված ներդաշնակեցումը կարող է դառնալ միայն խորհրդարանական գործունեության արդյունք (այսինքն՝ օրենսդրական կարգավորման առարկա) (6-րդ կետ):

Խորհրդարանական վեհաժողովը միաժամանակ կոչ է արել անդամ պետություններին ցանկացած հարց դիֆարկել որպես հանրաքվեի առարկա, բացառությամբ այն հարցերի, որոնք կասկածի փակ են դնում համընդհանուր եւ անօտարելի

արժեքները, ինչպիսիք են մարդու իրավունքներն ու ներկայացուցչական հիմնարար սկզբունքները:

Վեհաժողովը նաև նախագգուշացրել է կոչ է արել՝ սահմանել ներպետական նորմեր էլ ղեկավար սկզբունքներ հանրաքվեների անբարեխիղճ օգտագործումը կանխելու նպատակով (բանաձեռի 15-րդ կետի 8-րդ ենթակետ):

«Տեղական մակարդակում հանրաքվեների էլ հասարակական նախաձեռնությունների մասին» R(96)2 (1996) հանձնարարականում կարելուորելով փեղական հանրաքվեների դերն ու նշանակությունը, ԵՄ Նախարարների կոմիտեն դրանք համարում է որպես փեղական ներկայացուցչական մարմնի որոշումները կամ ծրագրերը փեղական բնակչության քննարկմանը ներկայացնելու միջոց:

Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների իրավակիրառական պրակտիկայի ընդհանուր վերլուծությունը վկայում է, որ չնայած փեղական նշանակության հանրաքվեներում դրվող հարցերը փարաբնույթ են, այնուամենայնիվ, նախափետված են սահմանափակումներ՝ պայմանավորված հարցերի բնույթով, քվեարկության դրվող իրավական ակտերի փետակներով էլ այլն:

10. Սույն գործի շրջանակներում «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՏՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի նորմերի սահմանադրականության վիճարկման հիմքը ոչ միայն հանրաքվեի դրվող հարցերի սահմանափակ բնույթն է, այլև համայնքի ընտրովի գործադիր մարմնի՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները փեղական հանրաքվեի միջոցով վաղաժամկետ դադարեցնելու իրավական անհնարինությունը:

Նամայնքի ղեկավարը սահմանադրաիրավական մարմին է, որի ձեւավորման էլ գործունեության սկզբունքները որոշված են սահմանադրորեն, համաձայն որի՝ համայնքի ղեկավարն ընտրվում է օրենքով սահմանված կարգով՝ չորս փարի ժամկետով, էլ համայնքի ղեկավարի լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանվում է օրենքով (ՏՏ Սահմանադրության 107 հոդված): Նեփետափար, համայնքի ղեկավարի գործունեության վաղաժամկետ դադարեցումը (սահմանադրական դափարանի եգրակացության հիման վրա պաշտոնանկ անելը) ոչ թե համայնքային նշանակության գործերի կառավարման խնդիր է, ինչպես կարծում է դիմող կողմը, այլ՝ հանրային-իրավական (սահմանադրաիրավական): «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՏՏ օրենքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ կետի ա) ենթակետը վերաբերում է ոչ միայն օրենքով, այլև Սահմանադրությամբ փեղական ինքնակառավարման մարմինների բացառիկ իրավասությանը վերապահված հարցերին: Նամայնքային նշանակության գործերի կառավարումն ուղղված է

բացառապես համայնքային նշանակության հարցերի լուծմանը՝ փեղական ինքնակառավարման մարմինների այն լիազորությունների շրջանակներում, որպիսիք նախատեսված են «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքով:

Սահմանադրական դատարանը նաեւ գտնում է, որ համայնքի բնակչության անմիջական նախաձեռնությամբ (հանրաքվեով) համայնքի ղեկավարի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման (հեղկանչման) ինստիտուտի բացակայությամբ ամենեւին չի սահմանափակվում մարդու եւ քաղաքացու (համայնքի անդամների)՝ համայնքի գործերի կառավարմանը մասնակցելու՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված իրավունքը: Բացի դրանից, անմիջական ժողովրդավարության դրսեւորման ձեւերից բացի, գործող օրենսդրությամբ նախատեսված է համայնքի ղեկավարի գործունեության երաշխավորված վերահսկման (համայնքի գործերի կառավարմանը բնակչության մասնակցության) այլ միջոցներ, մասնավորապես՝ համայնքի ներկայացուցչական մարմնի՝ ավագանու միջոցով («Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքի 11, 16, 17, 19, 20 եւ այլ հոդվածներ), ընդհուպ նաեւ ավագանու միջոցով համայնքի ղեկավարին պաշտոնանկ անելու առաջարկության նախաձեռնումը ՆՏ կառավարման համապատասխան մարմնի (մարզպետի, Երեւանի քաղաքապետի) առջեւ:

Ուստի փեղական հանրաքվեն օրենքով թույլատրելի քննարկման հարցերի շրջանակով, եւ որպէս համայնքային նշանակության հարցերի լուծման միջոց, փեղական ինքնակառավարման գործունեության վերահսկման ապահովման նույնքան կարեւոր երաշխիք է, որքան պետական եւ հասարակական վերահսկողության՝ օրենքով նախատեսված մյուս ձեւերը, որոնք ամբողջությամբ կոչված են համայնքներում ապահովելու մարդու եւ քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների եւ ազատությունների անխախտելիությունը: Բացի դրանից, ՆՏ սահմանադրական փոփոխություններով պայմանավորված (ՆՏ Սահմ. 108.1. հոդված)՝ օրենքով հստակեցվել են՝ փեղական ինքնակառավարման մարմինների նկատմամբ իրավական (վարչական) հսկողություն իրականացնելու, ինչպէս նաեւ այդ մարմինների գործողությունները (անգործությունը) դատական կարգով բողոքարկելու կարգն ու ձեւերը («Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՆՏ օրենքի 7.1 գլուխ), իսկ ՆՏ Սահմանադրության 100 հոդվածի 8-րդ կետի, 101 հոդվածի 4-րդ կետի շրջանակներում՝ նաեւ սահմանադրական վերահսկողության իրականացման երաշխիքները: Ուստի իրավական կարգավորման հիմնական խնդիրն է ելնել համայնքի արդյունավետ կառավարման նպատակով պետական եւ հասարակական վերահսկողության բոլոր ձեւերի ու միջոցների ներդաշնակ եւ ամբողջական գործադրման անհրաժեշտ

ությունից, որը համահունչ է ինչպես ՆՏ Սահմանադրության 1, 2, 3 եւ 5 հոդվածներում ամրագրված սահմանադրական կարգի սկզբունքներին եւ Նայասպանի Նանրապետությունում ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետության հեղափոխական զարգացման նպատակներին, այնպես էլ Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում հաստատված իրավակիրառական պրակտիկային:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից, ղեկավարվելով Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասպանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 68 հոդվածներով, Նայասպանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Տեղական հանրաքվեի մասին» ՆՏ օրենքի 5 հոդվածի 2-րդ կետի դրույթները համապատասխանում են Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

18 դեկտեմբերի 2007 թվականի
ՍԴՈ-721